

Etnikai előítéletek összefüggései a személyes tapasztalatokkal

Polyák Kamilla, Szabó Éva

Szegedi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet

E-mail: polyakkamilla@gmail.com, szeva64@gmail.com

Absztrakt

Kutatásunk célja az attitűdök és az érzelmi viszonyulás feltárása volt különböző etnikumokkal összefüggésben, illetve annak vizsgálata, hogy ezek a vélemények hogyan kapcsolódnak az etnikai csoportokkal szerzett korábbi tapasztalatokhoz. A vizsgálatban 13-14 éves diákok (N=283) vélekedését tártuk fel román, kínai, cigány/roma, amerikai és szerb nemzeti, etnikai kisebbségi csoportokkal kapcsolatban, kérdőíves módszerrel. A Bogardus-skála (CSEPELI, 1997) mellett egy szemiprojektív eljárást, a Semantic Selection Test-et (SST) (D'ESCURY, GAJODOSJOVA, DE BEUNJE, 2008; Szabó, 2010) használtuk, amelyben fogalmak és képek asszociációjával mérhetjük fel egyes fogalmak szemantikus kapcsolatának erősségét. Hipotézisünk, mely szerint a legnegatívabb megítélést a cigány/roma etnikum kapja, míg a legrokonszenvesebbnek az amerikaiakat fogják tartani, igazolást nyert. A tapasztalatok és előítéletek viszonyára vonatkozó hipotézis is helytállónak bizonyult: akik korábbi pozitív tapasztalatokról (pozitív epizodikus érzelmek) számoltak be, pozitívabban értékelték a vizsgálatban szereplő csoportokat, mint akik negatív élményeket őriznek az adott etnikum tagjaival kapcsolatban (negatív epizodikus érzelmek). A kutatás legfontosabb eredménye, hogy a vegyes tapasztalatokkal rendelkező vizsgálati személyek szignifikánsan kedvezőbben ítélik meg az adott etnikumot, mint azok a személyek, akik csupán negatív tapasztalatokat őriznek. Ez az eredmény rámutat a kontaktushipotézis (ALLPORT, 1999) helytállóságára és alkalmazásának lehetőségeire.

Kulcsszavak: Semantic Selection Test (SST), Bogardus-skála, előítéletesség, tapasztalat

Az előítéletek kérdése a társadalomtudományok egyik klasszikus témája (ERŐS, 2007). A szociálpszichológia az 1930'-as évek első felétől foglalkozik elemző

jelleggel az etnikai előítéletek problémájával. A fasizmus megjelenése miatt fontossá vált az előítélet természetének feltárása (HUNYADY, 2006). Ettől kezdve empirikus vizsgálatok sora igyekezett feltárni a különböző etnikai és kulturális kisebbségekkel kapcsolatos attitűdöket (ERŐS, 2007). Azonban az előítélet-kutatások többsége a sztereotípiákon alapuló feltevések megragadására és mérésére törekszik, annak figyelembevétele nélkül, hogy honnan erednek ezek a következtetések.

Vizsgálatunkban az előítéletet befolyásoló tényezők közül a korábbi tapasztalatok és az ahhoz társuló érzések szerepét kívántuk kiemelni. A kutatás célja román, kínai, cigány/roma, amerikai és szerb nemzetekkel, etnikai csoportokkal kapcsolatos attitűdök és érzelmi viszonyulás feltárása 13-14 éves diákok körében, illetve annak vizsgálata, hogy ezek a vélemények mennyire függenek össze a személyek etnikai csoportokkal szerzett tapasztalataival.

Az előítéletesség vizsgálata egy összetett és nehezen feltárható probléma, hiszen a megkérdezettek nem szívesen nyilatkoznak sztereotípiáikról és bizonyos csoportok negatív diszkriminációjáról. Nem fogalmaznak meg direkt módon véleményt, ezért szükséges volt nehezen átlátható módszerek és komplex vizsgálati eszközök alkalmazása az előítéletek feltárására.

Az előítélet definíciója, főbb jellegzetességei

A vizsgálat tervezése, lefolytatása majd az eredmények értelmezése során az előítélet klasszikus allport-i fogalmát használtuk: az előítélet hibás és rugalmatlan általánosítás következtében kialakult ellenszenv, melyet a csoporttagság határoz meg. Alapja egy érzelmi viszonyulást kifejező attitűd, amelyhez egy túláltalánosított nézet kapcsolódik (ALLPORT, 1999).

Az attitűdökhöz hasonlóan az előítéletnek is három komponensét különíthetjük el, 1. kognitív összetevő (hiedelmek rendszere, vélt vagy valós tudás együttese az adott csoportról), 2. érzelmi komponens (ellenszenv a csoporttal szemben), 3. viselkedésbeli összetevő (cselekvésbeli készenlét a csoport diszkriminációjára) (BODENHAUSEN, MUSSWEILER, SHIRA, MORENO, 2003). Vizsgálatunk középpontjába az érzelmi komponens került.

A tanulás és a tapasztalatok előítéleteket formáló ereje

Előítéleteinket abban a társadalmi, gazdasági, kulturális, vallási és politikai kontextusban tanuljuk meg, amelyben élünk (SMITH és MACKIE, 2004). Ha egy kultúra társas normáiba mélyen beágyazott az előítéletelesség, akkor nevelkedésünk során ezt az attitűdöt fogjuk megtanulni; a kultúrával együtt hagyományozódnak az előítéletek. Egy komplex szemléletet figyelembe véve, a társadalmi mechanizmusokon kívül a szocializációs folyamatok és szituációs, tapasztalati tényezők is fontosak az egyén nemzetekhez, etnikai kisebbségekhez fűződő attitűdjeinek alakulásában (ENYEDI, ERŐS, FÁBIÁN, 2000).

Az előítéletek kialakulásában a helyzetek hatását emeli ki BODENHAUSEN, MUSSWEILER, SHIRA és MORENO (2003) elmélete. Eszerint, a csoporttal való gyakori találkozások során a klasszikus kondicionáláshoz hasonló mechanizmusok alapján ún. krónikus integráns érzelmek jönnek létre, amelyek a helyzetek érzelmi töltésétől függően negatívak vagy pozitívak is lehetnek. A személyes kontaktus során átélt negatív érzelmek a kialakulóban lévő benyomás lényeges részévé válnak, majd a csoporttaggal való ismételt találkozások során a negatív érzelmek áttevődnek a teljes csoportra. Végül már egy csoporttag látványa, személyes interakció nélkül is, a csoport nevének említése vagy csak a csoportra való gondolás is kiváltja az ellenszenvet (SMITH és MACKIE, 2004).

Az epizodikus integráns érzelmek vonatkoznak azokra az élményekre, amelyeket bizonyos társas helyzetekben aktuálisan átélünk. Az epizodikus integráns érzelmek-kutatások gyakran a kontaktushipotézis vizsgálatokkal együtt jelennek meg, hiszen a tapasztalat nehezen választható el az élményhez kapcsolódó érzelmektől. Az epizodikus integráns érzelmek elmélete a kapcsolat lehetőségének megteremtésén alapul, továbbá arra utal, hogy abban az esetben is, ha a csoportok negatív attitűdökkel vannak a másik fél iránt, de lehetőség van arra, hogy kapcsolati epizódjaik pozitív érzelmek átélésével, kiváltásával végződjenek, akkor javulhat a csoportok közötti viszony (BODENHAUSEN, MUSSWEILER, SHIRA, MORENO, 2003).

A kontaktushipotézis szerint, a különböző csoportok tagjai közötti közvetlen kapcsolat képes csökkenteni a sztereotípiákat, az előítéleteket és a diszkriminációt. Azonban nem beszélhetünk a közelség általános pozitív hatásáról, az attitűdváltozás feltételekhez kötött: egyenlő státuszú csoportok közötti kontaktus szükséges, a közös célok és érdekek, az együttműködés elengedhetetlen, mindemellett fontos, hogy a hatalom által engedélyezett legyen a megvalósuló kontaktus

(ALLPORT, 1999). Egy csoporttal való találkozás során attitűdváltozás következhet be, ha az átélt tapasztalat eltér az attitűd tárgyjal kapcsolatos előzetes várakozásainktól. Erre a tényre szolgál példaként az irodalomban számos diákcseres kutatás, ahol a más országokba látogató diákok attitűdjei a vendéglátó nemzettel kapcsolatban változtak: a negatív attitűdökkel érkezőknél csak intenzitásbeli változást tapasztaltak, a bizonytalan diákok pedig intenzív pozitív attitűdökről számoltak be (TRIANDIS, 1994 idézi PETTIGREW, 2001).

Laboratóriumi körülmények között már sikerült bizonyítani, hogy a más-más etnikumokhoz tartozó kísérleti személyek mérhetően pozitívabb érzésekkel közelítenek egymáshoz: csökkentek előítéleteik a kísérlet végeztével, ha közös együttműködésre és egymás közötti interakcióra volt szükség a feladat teljesítéséhez (DEFORGES és mtsai, 1991). Azonban kérdés, hogy a mindennapi életben, például egy lakóhelyen élők között is tapasztalható-e ez a pozitív változás. Az '50-es években, az USA-ban a faji elkülönítés megszüntetésével lehetőség nyílt arra, hogy a kutatók tanulmányozzák a néger és fehérek egymás mellett élésének hatásait. Az eredmények arra utaltak, hogy az egymás mellett élés hatására több pozitív érzés kifejezése történt meg a másik csoport felé (KALIN és BERRY, 1982). Arra következtethetünk, hogy az informális, hétköznapi kapcsolat megélésével pozitívabb attitűdök alakíthatóak ki eltérő csoportok tagjaival.

Hipotézisek

A felvázolt szakirodalmi összefüggések alapján, a sztereotípiák kialakulása és az előítéletek formálódása során a más csoportok tagjaival való személyes találkozás és a tanult, saját csoportban uralkodó vélekedések és nézetek együttesen hatnak. Kutatásunk során a személyes tapasztalatok befolyásoló erejét vizsgáltuk. Bár fontos tényező az egyén kiinduló attitűdje az ítéletalkotásban, de vajon a személyes tapasztalattal rendelkező személyek másként viszonyulnak-e a külső csoportokhoz, a tapasztalat minőségi értékelésének függvényében?

Az első hipotéziscsoport a különböző nemzetekhez, etnikumokhoz fűződő előítéletek erősségére és irányára vonatkozik. (1/A) Feltételezésünk szerint, a legerősebb negatív előítéletet a cigányokkal/romákkal kapcsolatban tapasztalhatjuk, (1/B) a legkevesebb előítéletet pedig az amerikaiakkal kapcsolatban mutatnak a megkérdezettek, a kérdőívekre adott válaszaik alapján. Hipotéziseink alapja a mindennapjaink során is tapasztalható negatív hangulat a cigányság, mint leghatárnyosabb, országunkban élő legnagyobb kisebbség ellen, illetve az erre alapozó

vizsgálatok sora (ENYEDI, ERŐS, FÁBIÁN, 2000; HAVAS és KEMÉNY, 1995; POSTMA, 1996). Az amerikaiakhoz köthető pozitív értéktöbbletet (CSEPELI, 1992) főként a fiatalok körében, az amerikai kultúrából hozzánk eljutó korlátlan lehetőségek látszata és szabadság iránti vágyakozás, az azzal való egyetértés okozhatja. A filmek, videoklippek - amelyek a fiatalok legbiztosabb forrásai az amerikai életformáról - mind azt bizonyítják, hogy az a tökéletes világ, amelyet ott látnak valóságos; ennek megfelelően szimpatizálnak vele és megpróbálják elérni, ahhoz hasonulni.

A tapasztalat és az előítéletesség kapcsolatát feltételező hipotéziseink alapja az integráns érzelmek elmélete (BODENHAUSEN, MUSSWEILER, SHIRA, MORENO, 2003). (2/A) A félelem és elutasítás mint krónikus érzelmek erősebbek azoknál, akik negatív epizodikus érzelmekre utaló válaszokat adtak a kérdőívben, az adott etnikummal kapcsolatban. (2/B) A szeretet és elfogadás mint krónikus érzelmek erősebbek abban a csoportban, amelyiknek tagjai pozitív múltbeli epizodikus érzelmeket jelöltek meg egy-egy etnikumnál. (2/C) További feltételezésünk, hogy a egyes tapasztalatok (múltbeli pozitív és negatív epizodikus érzelmek együttesen) megjelölése esetén pozitívabb krónikus érzelmek mérhetőek a különböző etnikumok kapcsán, a pusztán negatív epizodikus érzelmekről beszámolókhöz képest.

Módszerek

Részvevők

A vizsgálatban 283 fő általános iskolás diák vett részt, átlagéletkoruk 13,51 év (szórás: 0,716). A minta életkorának választását indokolja, hogy ekkorra kialakul minden szükséges kognitív képesség a csoportok megkülönböztetéséhez, észlelik a társadalmi státusz külső jegyeit, illetve képesek önreflexióval figyelni saját érzéseiket egy adott csoporttal kapcsolatban. A fiatalok tisztában vannak a felfedezett különbségek szélesebb körű következményeivel is, és a társadalom megítélésével a különféle csoportok tekintetében (WHITLEY és KITE, 2005).

A nemek eloszlását tekintve 129 fiú és 154 lány vett részt a kérdőíves kutatásban. Egy vidéki város (2 iskola) és egy megyeszékhely (1 iskola) általános iskoláinak 7. és 8. osztályos diákjai alkották a mintát, összesen 12 iskolai osztályból.

A felhasznált kérdőív

A kutatás során alkalmazott kérdőív 3 részből áll:

1. A Semantic Selection Test (SST) (D'ESCURY, GAJODOSJOVA, DE BEUNJE, 2008; SZABÓ, 2010) segítségével feltárhatjuk, hogy a vizsgálati személyek milyen erősen asszociálnak bizonyos érzelmeket az adott etnikumhoz (SZABÓ, 2010). Tekintve, hogy a válaszadók csupán apró piktogramok megjelölésével fejezik ki gondolataikat, a teszt kortól, nemtől és kultúrától függetlenül utal a jelentések összekapcsolásának erejére (FILIP és URBANEK, 2006).

Az SST aktív konstruálásra készíti a válaszadót, azonban mégsem kell szakba öntve megfogalmazni érzéseit, véleményét. Így különösen alkalmas a sztereotípiák és előítéletek vizsgálatára, elkerülhető a szociális kívánatosságnak való megfelelés torzító hatása (Filip és Urbanek, 2006; Szabó, 2010).

A teszt 5 db kategóriaszót (*román, kínai, cigány/roma, amerikai, szerb*) és 2 db dimenziószót (*szeretet, félelem*) tartalmaz. Minden kifejezés mellett egy 16 piktogramból álló képanyag található. Az instrukció szerint ebből a 16 ábrából kell a válaszadónak minden esetben kiválasztani azt a 8-at, amelyik számára leginkább összekapcsolódik az adott szóval, annak jelentésével. A különböző fogalmak közötti asszociáció erősségét a két szó esetében egyaránt választott képek száma határozza meg, amely 0-8-ig terjedő skálát alkot (SZABÓ, 2010).

2. A vizsgálat másik eszköze a jól ismert Bogardus-féle szociális távolság skála volt (Csepeli, 1997).

3. A kérdőív további részében rákérdeztünk a diákok egyes etnikumokkal kapcsolatos korábbi tapasztalataira, annak érzelmi töltésére.

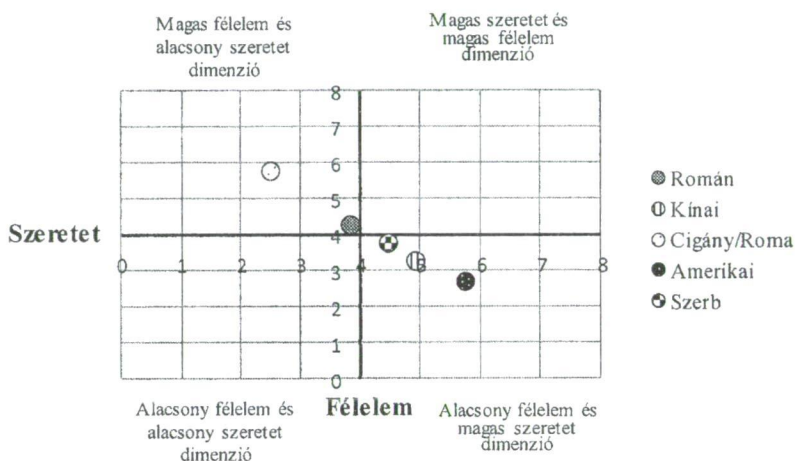
Eredmények

Etnikumok elhelyezkedése a szemantikus térben

A vizsgálat eredményeit az SPSS 14.0 for Windows statisztikai programcsomag segítségével dolgoztuk fel.

Az elemzés első fázisában összeszámoltuk az adott etnikum (pl. amerikai) és a „szeretet” szó esetében azonosan választott piktogramok számát. Így minden etnikum esetében kaptunk egy szeretet-pontszámot (pl. amerikai-szeretet). Majd ezt követően megismételtük az eljárást a „félelem” szóval és az egyes csoportok (pl. amerikai) neveivel is. Így alakultak ki az etnikum-félelem pontszámok (pl.

amerikai-félelem) Az 1. ábrán az eredmények átlagértékeit tüntettük fel. Az ábra a kétdimenziós szemantikus térben szemléletesen mutatja a hipotézisünkkel egybeeső eredményeket: a leginkább kedvelt, tehát az alacsony félelem és magas szeretet területen elhelyezkedő csoport az amerikai, míg a legkevésbé elfogadott csoport, amely a legmagasabb félelem és legalacsonyabb szeretet területen található, a cigány/roma. Jól látható, hogy ugyanezen a területen helyezkedik el a cigány/roma csoporton kívül a román, míg a magas szeretetet és alacsony félelmet ábrázoló negyedbe az amerikai mellett a szerb és a kínai nemzet került.

1. ábra: SST eredmények koordináta rendszerben ábrázolva - nemzetek a szeretet-félelem dimenzió mentén, az átlagértékek alapján (N=283)

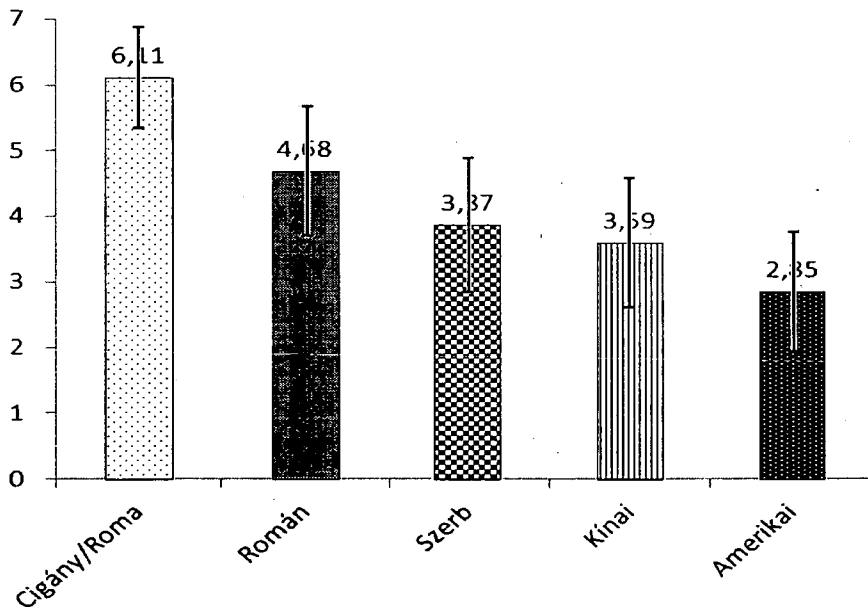
A SST szeretet és félelem dimenzióan kapott átlagértékek között szignifikáns különbség mutatható ki a Friedman-próba segítségével, minden etnikum esetében. A Friedman-próba az egyformaságtól való eltérés tesztelésére alkalmazható, így a szignifikáns eltérés jelenti, hogy a Semantic Selection Test dimenzióiban kapott átlagértékek nem tekinthetők egyenlőnek, differenciálják a különböző nemzeteket az érzelmi dimenzió (szeretet és félelem) mentén ($\chi^2(9, N=283)=843,854, p<0,001, \alpha=0,05$). További statisztikai eljárással, a Wilcoxon-próba elvégzésével kimutatható az amerikai és a cigány/roma csoportok dimenzió átlagai közötti szignifikáns eltérés (cigány/roma szeretet-amerikai szeretet: $Z(N=283)=-13,755, p<0,001, \alpha=0,05$; cigány/roma félelem-amerikai félelem: $Z(N=283)=-13,412,$

$p < 0,001$, $\alpha = 0,05$). Mindezek alapján elmondható, hogy az előítéletesség mértékére és irányára vonatkozó hipotézisünk alátámasztást nyert a vizsgált mintán, hiszen az amerikaiakkal kapcsolatos szeretet dimenzió átlaga és a cigányokkal/romákkal kapcsolatos félelem dimenzió átlaga a legmagasabb.

Az etnikumokkal kapcsolatos szociális távolság – A Bogardus-skála eredményei

A 2. ábrán a Bogardus-skála átlagértékei diagramon szemléltetve láthatóak; az etnikumok az elfogadható legközelebbi távolság alapján vannak sorba rendezve.

Ugyanez a sorrend rajzolódik ki az SST szeretet-félelem dimenziójában is (lásd 1. ábra). Tehát a Bogardus-féle szociális távolság skálán való közelengedés egy csoport szeretetét, míg az elutasítás a félelmet is jelenti. Ezen a skálán kapott eredmények igazolják az SST eredményeit, hiszen a válaszadók a lehető legközelebbi viszonyt az amerikaiakkal, a legtávolabbt pedig a cigányokkal/romákkal tartják elfogadhatónak ($\chi^2(4, N=283)=608,983$, $p < 0,001$, $\alpha = 0,05$; $Z(N=283)=-14,007$, $p < 0,001$, $\alpha = 0,05$).

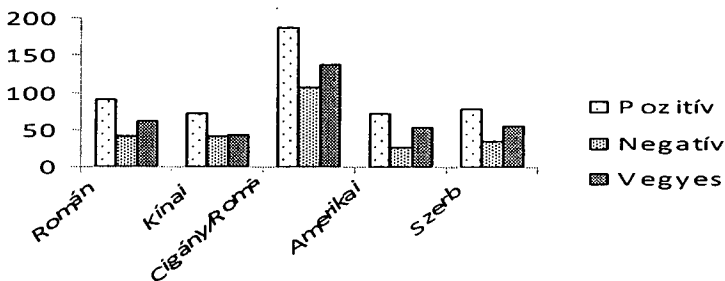
2. ábra: Az elfogadható társadalmi távolság átlagértékei a Bogardus-skálán mérve (N=283)

A tapasztalat minőségének kapcsolata az érzelmi viszonyulással és az elutasítással

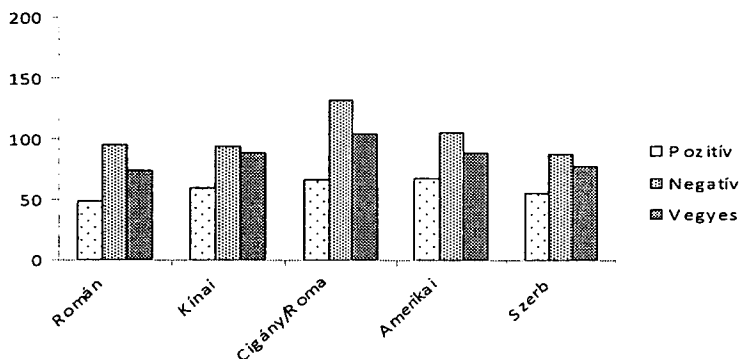
Kutatásunk során a személyes tapasztalatokat az ún. élményminőség változóval definiáltuk, amely megmutatja, hogy a válaszadó által megtapasztalt élmény milyen jellegű volt: pozitív élmény, negatív élmény, vegyes élmény (mindkét féle élménye volt).

Élményminőség és SST eredményei

Az élményminőség változó statisztikai tesztelése során a Kruskal-Wallis eljárással az élmény jellegét és az SST eredményeit hasonlítottuk össze. Minden nemzeti és etnikai csoport esetében szignifikáns különbséget találtunk a pozitív-negatív-vegyes élményű csoportok között a szeretet és félelem dimenzió átlagértékei alapján (román-szeretet: $\chi^2(2, N=137)=38,139, \alpha=0,05$; román-félelem: $\chi^2(2, N=137)=39,999, \alpha=0,05$; kínai-szeretet: $\chi^2(2, N=131)=12,399, \alpha=0,05$; kínai-félelem: $\chi^2(2, N=131)=14,647, \alpha=0,05$; cigány/roma-szeretet: $\chi^2(2, N=240)=18,192, \alpha=0,05$; cigány/roma-félelem: $\chi^2(2, N=240)=13,697, \alpha=0,05$; amerikai-szeretet: $\chi^2(2, N=139)=10,656, \alpha=0,05$; amerikai-félelem: $\chi^2(2, N=139)=7,331, \alpha=0,05$; szerb-szeretet: $\chi^2(2, N=131)=24,963, \alpha=0,05$; szerb-félelem: $\chi^2(2, N=131)=16,274, \alpha=0,05$) (minden $p < 0,005$). Attól függően, hogy valaki pozitív vagy negatív élményt élt-e át az adott csoport tagjával, értékeli kedveltebbnek/elutasítottabbnak a csoportot, a szeretet és félelem dimenzió mentén. A 3. és 4. ábra a rangátlagok különbségeit szemlélteti az átélt élmény minősége alapján. Tehát hipotézisünk igazolást nyert, az átélt tapasztalatok minőségének (pozitív, negatív) befolyásoló szerepe van egy nemzet, etnikum megítélésére.

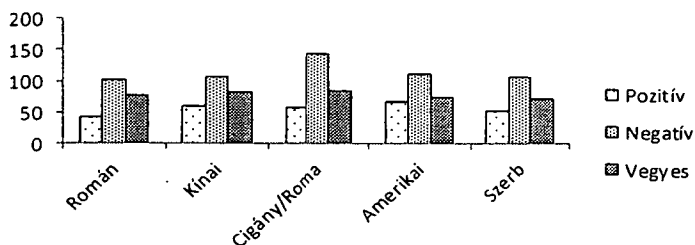
3. ábra: A Kruskal-Wallis próba rangátlagai az SST szeretet dimenziója és az élmény minősége között

4. ábra: A Kruskal-Wallis próba rangátlagai az SST félelem dimenziója és az élmény minősége között

Élményminőség és Bogardus-skála eredményei

Az élményminőséget összevetettük a vizsgálatban használt másik mérőeljárás, a Bogardus-skála eredményeivel is. A Kruskal-Wallis próba minden etnikum esetében szignifikáns különbséget mutatott a csoportról alkotott válasz alapján az átélt élmény jellegétől függően (román: $\chi^2(2, N=137)=56,329$, $\alpha=0,05$; kínai: $\chi^2(2, N=131)=18,150$, $\alpha=0,05$; cigány/roma: $\chi^2(2, N=240)=58,220$, $\alpha=0,05$; amerikai: $\chi^2(2, N=139)=8,838$, $\alpha=0,05$; szerb: $\chi^2(2, N=131)=34,015$, $\alpha=0,05$) (minden $p<0,02$). Az 5. ábra a Kruskal-Wallis-próba rangátlagait mutatja az 5 etnikum tekintetében. Leolvasható, hogy a Bogardus-skálán mért szociális távolság a pozitív élmények megtapasztalása esetén közelebbi, a negatív élmények esetén pedig távolabbi. Az 5. ábra azt is szemlélteti, hogy a vegyes élmények hatására (kellemes és kellemetlennek értékelt élményt is magába foglal) közelebbi viszony elfogadását jelelték a válaszadók, mint azok, akik pusztán negatív tapasztalatokkal rendelkeznek egy-egy nemzettel kapcsolatban.

5. ábra: Az élményminőség alapján kapott rangátlagok a Bogardus-skálán

Megvitatás

A nemzetekre, etnikai kisebbségekre vonatkozó feltételezés, miszerint a legelfogadottabbnak értékelt nemzet az amerikai, a legelutasítottabb etnikum pedig a cigány/roma, beigazolódott (v.ö. 1. ábra, 2. ábra).

A szakirodalom alapján ismertetett romákkal kapcsolatos elutasító attitűd (Enyedi, Erős, Fábián, 2000; Postma, 1998) jelen vizsgálatban is megjelent.

A románokkal kapcsolatos elutasítást mutató adatok megegyeznek Hunyady 1991-es eredményeivel, amelyben a román és magyar diákok egymásról negatívan nyilatkoztak (HUNYADY, 2006). A roma csoport után a legtöbb félelem és legnagyobb távolság a Bogardus-skálán a román nemzettel kapcsolatban mutatkozott.

A válaszadók a szerbeket tekintve elfogadóak voltak, az SST által mért szemantikus térben az alacsony félelem és magas szeretet dimenzióban helyezkednek el. Jelentős eredmény ez, hiszen mindhárom iskola, ahová a megkérdezett diákok járnak, dél-alföldi városban található, a szerbiai, déli határhoz közel, így gyakran van lehetőségük találkozni e népcsoport képviselőivel. Ebből adódóan fontos, hogy ezeknek az iskoláknak a diákjai (is) elfogadó attitűddel viseltessenek déli határ menti szomszédaink iránt.

Eredményeink szerint a legpozitívabban értékelt nemzet az amerikai, amely egybevág az amerikai nép mint állampolgár-nemzet képpel (CSEPELI, 1992). Úgy tűnik, a megkérdezett fiatalok nem csalódtak az amerikaiakkal kapcsolatos, leginkább a médiából szerzett előzetes tudásukban, hiszen az ezzel a nemzettel tapasztalatokat korábban átélő fiatalok még inkább magukhoz közelállónak értékelik őket.

A mintában a kínaiak elfogadottsága magas, az amerikai nemzet után a második legkedveltebbek a vizsgált 5 csoport közül. E távoli kultúra egyre több tagjával találkozhatunk szűk környezetünkben is, tehát a kontaktus lehetősége fennáll, és láthatóan kedvezőbb megítélést jelent azoknál, akik már éltek át tapasztalatot kínai személlyel.

A tapasztalatok és előítéletek kapcsolatát feltételező állításaink helytállóan bizonyultak. Mindkét módszerrel, az SST-vel és a Bogardus-skálával mérve is azt az eredményt kaptuk, hogy a pozitív élményekről beszámolóok elfogadóbbak minden vizsgált csoport tagjaival (román, kínai, cigány, amerikai, szerb), a kérdőívén negatív élményeket jelölőkkel szemben (3., 4., 5. ábra). A negatív tapasztalatok azonban még tovább erősítik egy csoport rosszabb megítélését. Szintén fontos

eredmény, hogy a kellemetlen tapasztalatokhoz képest a vegyes, tehát pozitív és negatív élmények együttes jelenléte kedvezőbb megítélést tesznek lehetővé. Vizsgálatunk eredményei magyarázhatóak a kontaktushipotézissel és az epizodikus integráns érzelmekre vonatkozó elmélettel – a csoportok egymás iránti attitűdjei javulhatnak a pozitív tapasztalatok, kellemesnek értékelt interakciók átélésével (ALLPORT, 1999; BODENHAUSEN, MUSSWEILER, SHIRA, MORENO, 2003).

A kutatás tapasztalatai szerint, a korábban szerzett epizodikus integráns érzelmek együttjárása bizonyos a krónikus integráns érzelmekkel, azonban jelen vizsgálat keretei között e kapcsolat irányát nem sikerült megállapítani. Nyitva maradt kérdés, hogy a tapasztalat szervezi-e a krónikus integráns érzelmek alakulását vagy a krónikus integráns érzelmek befolyásolják-e a tapasztalatok utólagos értelmezését.

Hivatkozások

- ALLPORT, G. W. (1999). *Az előítélet*. Budapest: Osiris Kiadó.
- BODENHAUSEN, G. V., MUSSWEILER, T., SHIRA, G. & MORENO, K. N. (2003). Az érzelmek szerepe az előítéletekben. In Forgács, J. *Az érzelmek pszichológiája*. Budapest: Kairosz Kiadó.
- CSEPELI GY. (1992). *Nemzet által homályosan*. Budapest: Századvég Kiadó.
- CSEPELI GY. (1997). *Szociálpszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- DESFORGES, D. M., LORD, C. G., RAMSEY, S. L., MASON, J. A., VAN LEEUWEN, M. D., WEST, S. C. & LEPPER, M. R. (1991). Effects of structured cooperative contact on changing negative attitudes toward stigmatized social groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 531-544.
- D'ESCURY, A. C., GAJODOSJOVA, E., & DE BEUNJE, C. (2008) The Semantic Selection Test, an individually based assessment method: a short training and result of two studies in Slovakia and the Netherlands. Paper presented at Colloquium of International School Psychology Association, Utrecht, Nederland
- ENYEDI ZS., ERŐS F. & FABIÁN Z. (2000). Előítéletesség és tekintélyelvűség a fiatalok körében. In Gábor, K. (szerk.). *Társadalmi átalakulás és ifjúság: A szabadság mint esély?* Szeged: Belvedere Meridionale.
- ERŐS F. (2007). Irányok és tendenciák az előítéletek kutatásában. *Educatio*, 1, 3-9. Online: www.hier.iif.hu/educatio_reszletes.php?id=64 Letöltés ideje: 2009. november 3.
- FILIP, M. & URBANEK, T. (2006). Measuring preverbal constructs through the Semantic Selection Test and its use in a clinical setting. In *The 8th European Conference on Personal Construct Psychology*. Bäckaskog Slott, Kristianstad, Sweden, 2006, 22.
- <http://209.85.129.132/search?q=cache:A22gUN4sNHAJ:www.pcpnet.org/epca/conf06/EPCA2006proceedings.pdf+Miroslav+Filip+Semantic+Selection+Test&hl=hu&ct=clnk&cd=11&gl=hu> Letöltés ideje: 2009. március 23.
- HAVAS G. & KEMÉNY I. (1995). A magyarországi romákról. *Szociológiai Szemle*, 3, 3-20.

- HUNYADY GY. (2006). *A szociálpszichológia történeti olvasatai*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó (pp. 327-345).
- KALIN, R. & BERRY, J. W. (1982). The social ecology of ethnic attitudes of Canada. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 14, 97-109.
- PETTIGREW, T. F. (2001). A csoportközi érintkezés generalizált hatásai az előítéletekre. In Hunyady, Gy., Hamilton, D. L. & Nguyen, L. L. A. (szerk.). *A csoport percepciója*. Budapest: Akadémiai Kiadó (pp. 257-281).
- POSTMA, K. (1998). A cigányokkal szembeni előítéletek alakulása Magyarországon. *Regio. Kisebbség, politika, társadalom*, 9, 1. Online: <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00031/pdf/04.pdf>
Letöltés ideje: 2010. október 8.
- SMITH, E. R. & MACKIE, D. M. (2004). *Szociálpszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- SZABÓ É. (2010). Semantic Selection Test – A new methodological approach towards the exploration of children's views on social issues. In: Cunnungham, P. and Fretwell, N. (ed) *Lifelong learning and active citizenship*. Proceeding 12th Children's Identity and Citizenship in Europe. (CiCe), London Metropolitan University, London, 445-455.
- WHITLEY JR., B. E. & KITE, M. E. (2005). *The psychology of prejudice and discrimination*. Belmont: Thomson.